

Nekaj misli o T. G. Masaryku

IRENA GANTAR GODINA

Ena osrednjih idej vseh Masarykovih razmišljanj je bil ravno humanitetni ideal, o katerem je pisal in ki se kot rdeča nit vleče skozi njegova dela. Ta humanitetni ideal je Masaryk proglasil za temelj vseh novodobnih teženj, povezoval ga je z vsemi takratnimi perečimi problemi, torej z nacionalnim vprašanjem, s socialno politiko, s političnimi problemi, z raznimi idejnimi gibanji tedanje dobe. V največji meri pa je humanitetni del povezoval z usodo naroda oziroma z narodnostno idejo. Večkrat je tudi poudaril, da nacionalno vprašanje pojmuje podobno kot Palacký, ki je predvsem videl človeka in šele potem njegovo nacionalnost. Palacký je večkrat poudaril, da ima raje dobrega Nemca kot slabega Čeha.

V povezavi z nacionalnim vprašanjem je v okviru humanitetnega ideala v svojih delih obravnaval tudi socialno vprašanje. Obravnaval ga ni kot reševanje delavstva, marveč predvsem kot emancipacijo družbe, v kateri narod živi in dela. Zavzemal se je za celoviti emancipacijo, torej za emancipacijo cerkve, od lastnega nacionalizma in za emancipacijo v smislu nacionalne avtonomije. To je povezal s politiko, z narodno socialno politiko, ki je nekako zapisana, konkretizirana v programu realistične stranke, ki jo je ustanovil leta 1900. Realizem, ki so ga potem povzeli tudi slovenski realisti, slovenski masarykovci, je Masaryk opredelil kot novo kritično in znanstveno smer in metodo, ki naj bi bila prisotna na vseh področjih družbenega dogajanja, od kulture do politike. Ena bistvenih zahtev realizma je bila zahteva po socialnih reformah, zahteva po državno pravni samostojnosti čeških dežel, zlasti pa socializacija kulture, znanosti in politike. Ravno ta del - socializacija kulture, znanosti in politike - so povzeli tudi slovenski realisti, in vse to zapisali v svoji poslanici slovenski mladini ter se po tem tudi ravnali. Realisti in tudi Masaryk sam realizma niso opredelili kot neko politično stranko oz. neko politično delovanje, ampak predvsem kot smer, metodo oziroma strujo. Prav tako slovenski realisti niso ustanovili stranke, ampak so vztrajali kot struja in delovali neodvisno. V svojih razpravah je Masaryk vedno znova obsojal liberalizem in klerikalizem. Že leta 1881 je objavil *Samomor kot množični družbeni pojav moderne civilizacije*, kjer je podal kritiko liberalistično indiferentističnih nazorov in videl v liberalizmu in klerikalizmu nevarnost, se zavzemal za novo humanizirano etiko in za novo neinstitucionalizirano religijo, in samo taka bi lahko bila v oporo človeku in humanizaciji celotnega človeštva. Tudi to delo so slovenski realisti, zlasti Lončar, citirali oziroma so povzeli več točk, tako da je bila njihova poslanica, zlasti *Naše filozofsko stališče nasproti liberalizmu, klerikalizmu*, pravzaprav zbir teh Masarykovih misli. Socialno vprašanje je obsegalo tudi Masarykov odnos do same socialdemokracije, ki je povsem pozitiven. Neprestano pa je poudarjal, da socialno vprašanje ni vprašanje delavstva, ampak vprašanje vseh. Ta povsem politični del njegovih razmišljanj je vseboval tudi argumente za proavstrijsko naravnost politike tistega časa. Problem malega naroda je povezoval z obstojem Avstrije, ker je bil ves čas prisoten strah, da bi v primeru propada Avstrije Češko anektirala Nemčija. Hkrati tudi ni posebno zaupal Rusiji, zato je povezal usodo češkega naroda z usodo monarhije. To zaupanje v monarhijo se je pač podrlo z aneksijsko krizo leta 1908. Leta 1909 se je še poglobilo s Friedjungovim procesom, pa z veleizdajniškim procesom. Tako je Masaryk deloval za svoje ozke češke interese.